

▪ Teksti ja kuvat: Janne Karttunen
Kirjoittaja työskentelee erikoistutkijana
TTS Työtehoseurassa.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Erityisryhmien hoito vie tunnin päivässä

Umpilehmien sekä poikivien lehmien ja hiehojen hoitoon on kiinnitettävä riittävästi huomiota. Sadan lehmän pihatossa niiden päivittäiseen hoitoon kuluu keskimäärin noin tunti, mutta työnmenekissä on vaihtelua tilojen ja tiloilla päivien välillä.

Poikimiseen ja vastapoikineille soveltuu tilava kuivikepohja-karsina. Kuivikkeiden käsittely on syytä koneellistaa.

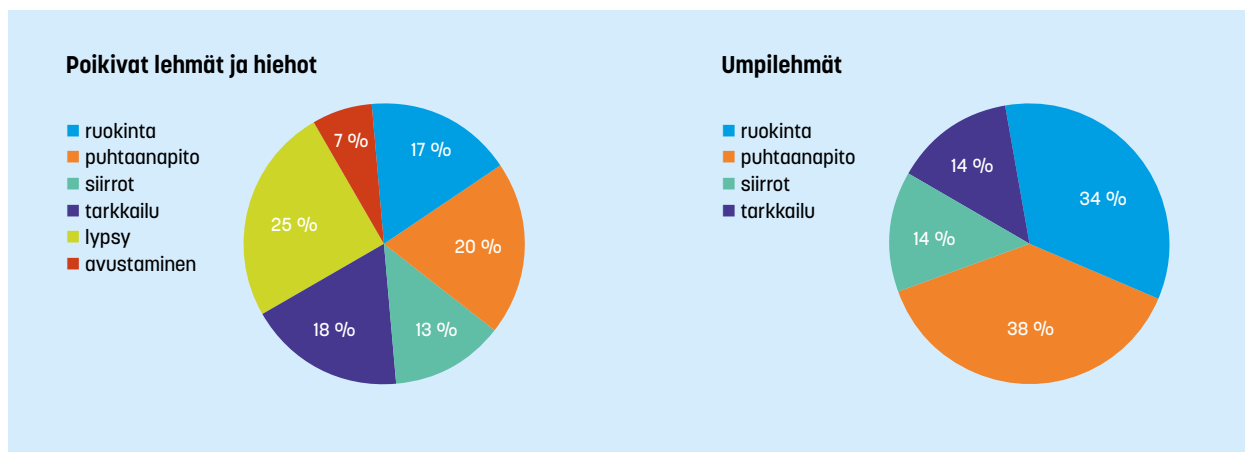
Umpilehmät sijoitetaan meillä tyypillisesti samaan pihattoon lypsyssä olevien lehmien kanssa. Voi kuitenkin olla järkevää sijoittaa umpilehmät toiseen rakennukseen, jos siirrot ja hyvä hoito saadaan toteutettua siellä sujuvasti. Työnmenekin näkökulmasta umpilehmien hoidossa ratkaisevinta on päivittäisen puhtaanapidon ja ruokinnan sujuvuus. Muun muassa tämä selviää TTS:n tilakyselystä noin 100–200 lehmän pihattotiloille.

UMPEUTUSKÄYTÄNNÖISSÄ ON EROA

Umpeen laitettavat pidetään ”suurissa pihatoissa” tyypillisesti lypsävien seassa niiden seosrehulla, ja robotilta annettavaa houkutusväkirehua aletaan vähentää harvennettävien lypsykertojen myötä. Tämä on teknisesti helppoa, mutta voi olla liian hidas tapa laskea

Umpeen laitettavat lehmät sijoitetaan tiloilla suosituksen mukaisesti aina omaan osastoonsa, mutta tyypillisesti samaan pihattoon lypsyssä olevien lehmien kanssa. Enemmistössä suurista pihatoista siirretään aina vähintään kaksi lehmää kerralla. Siirto 3–5 naudan ryhmissä vähentää eläinten stressiä, kun vanhojen huomio jakautuu usean tulokkaan kesken.

Kannattaa tutkia mahdollisuuksia sijoittaa umpilehmät toiseen rakennukseen pihapiirissä. Tästä voi olla taloudellista etua ja sillä voi myös saada lypsylehmäpihattoon lisätilaa umpeutettaville sekä erityistarkkailua vaativille vastapoikineille lehmille. Parin lehmän siirto rakennuksesta toiseen vie 5–10 minuuttia, jos rakennusten välillä on kiinteät väliaidat, joissa olevat portit helpottavat muuta pihalla liikkumista. Nautaryhmän (1–4 eläintä) vienti ja toisen tuonti kolmen kilometrin

Poikivilla lehmillä ja hiehoilla eniten aikaa kuluu lypsyyn ja puhtaanapitoon sekä tarkkailuun ja ruokintaan, kun taas umpilehmien hoidossa eniten aikaa kuluu puhtaanapitoon ja ruokintaan.

maitomäärä halutulle tasolle. Suositus on, että houkutusrehun määrän vähentämisen lisäksi umpeen laitettavat sijoitettaisiin omaan osastoonsa (lypsyrobotilla takakiertoon) omalle vähäenergisemmälle seosrehulle. Tämä seos koostuu lypsävien ja umpilehmien seosrehusta, joiden sekoittaminen ruokintapöydällä lisää työtä 5–10 minuuttia päivässä.

Lypsy harvennetaan kertaan päivässä tyypillisesti 15–25 kilon maitomäärästä. Tätä jatketaan 3–7 päivää, kunnes lypsy lopetetaan. Näkyvät utaretulehdukset pääsääntöisesti hoidetaan ennen umpeen laittoa, mikä on suositusten mukaista. Umpeen laitettaessa keinovalikoimaan kuuluvat lettupannutestit, antibiootihoidot vain tarvittaessa, vahatuubit vetimiin ja sorkkien hoitaminen. Edellinen on linjassa kotimaisten suositusten ja käytäntöjen kanssa.

päästä traktorilla hinattavaa siirtovaunua käyttäen vie sujuvimmillaan noin 45 minuuttia.

ENEMMISTÖ TUNNUTTAA

Kaikkien umpilehmien tulee sopia yhtä aikaa syömään, jotta rehusta ei tarvitse kilpailla ja kaikki saavat riittävästi. Suositus myös toteutuu tilan omistajien mukaan. Lihomisen välttämiseksi umpilehmien seosrehun tulee kuitenkin olla huomattavasti vähäenergisempää kuin lypsyssä olevien. Umpilehmien seokseen laitetaan tiloilla vanhempana korjattua säilörehua ja kuivaa heinää tai olkea. Lisäksi siihen sekoitetaan umpikivennäistä.

Enemmistöllä tiloista umpilehmiä tunnutetaan omassa ryhmässään 1–2 viikon ajan ennen poikimista. Tunnutusruokinta hoidetaan nyt sekoittamalla lypsävien seosrehua umpilehmien seosrehun joukkoon, mutta on

Fokuksessa umpilehmät

Kirjoitus perustuu Savonia amk:n hallinnoimiin ja yhteistyössä Luken ja TTS Työtehoseuran kanssa vuosina 2018–2020 toteuttamiin Umpi - Hyvinvoiva umpilehmä -kehittämishankkeeseen ja Umppari - Onnellinen umpilehmä -koulutushankkeeseen. Hankkeiden päärahoittaja on Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto. Hankkeiden aineistoa on julkaistu mm. osoitteessa umppari.savonia.fi.

TTS:n tehtävänä oli selvittää umpilehmien sekä poikivien eläinten hoitokäytännöt ja hoidon työnmenekki suurissa suomalaisissa pihatoissa. Aineisto kerättiin kymmeneltä suurikokoiselta pihattotilalta hankkeiden toiminta-alueelta Itä-Suomesta sähköisellä kyselyllä, jota täydennettiin puhelinhaastatteluilla.

Tiloilla oli lehmä 84–206, ja karjaa oli tyypillisesti kahdessa ja enimmillään neljässä rakennuksessa, joista ainakin lypsylehmäpihatto oli 2010-luvulta. Enemmistö oli sijoittanut umpilehmät lypsylehmäpihattoon, jonne kaikilla tiloilla oli sijoitettu myös poikimatilat. Kahdella tilalla umpilehmät oli sijoitettu pihapiiriin toiseen rakennukseen ja yhdellä ne olivat kolmen kilometrin päässä sijainneissa rakennuksissa.

Tiloista kahdeksalla oli robottilypsy ja kahdella lypsyasema. Robotilla oli useimmilla käytössä niin sanottu takakierto, jossa lypsyrobotin taakse on sijoitettu tietyille eläinryhmille tilat, joista on oma kulkureitti robotille. Enemmistöllä lehmät poikivat tasaisesti vuoden mittaan. Enemmistöllä oli käytössä lypsyrobotin houkutusrehulla täydennetty seosrehu - tässä karjakokoluokassa seosrehuruokinta on maassamme valtamenetelmä. •

gelmaksiksi voi tulla liiallinen kalsiumin ja kaliumin saanti. Tutkimustulokset tunnusruokinnasta ovat vaihtelevia, mutta kevyttä tunnutusta lievästi tukevia. Osa tiloista ilmoittaa pärjäävänsä hyvin ilman tunnusruokintaa, mikä yksinkertaistaa ruokintaa ja ryhmittelyä.

PARSIEN KUVITUS KANNATAISI KONEELLISTAA

Enemmistöllä tiloista umpilehmät ovat makuuparsissa, yhdellä tilalla kuivikepohjalla. Kun poikimiset eivät mainittavasti kasaudu, umpilehmäpaikkoja tarvitaan 12–16 prosentille lypsävien kokonaismäärästä. Yleinen vaatimus on, että makuupaikkoja tulee olla jokaiselle lehmälle ja mieluummin muutama yli, jotta arimmatkin pääsevät makuulle. Tämä koskee kaikkia lehmäryhmiä.

Umpilehmien makuuparret ovat tiloilla yhtä leveitä kuin lypsyssä olevilla lehmillä. Umpilehmille ja vastapoikineiden osastoon suositellaan kuitenkin leveämpiä makuuparsia, tai tilavaa kuivikepohjakarsinaa.

Kuiviketta tuodaan umpilehmien makuuparsiin joko kerta-annos tai sitä varastoidaan parren pääpuoleen esimerkiksi viikon tarpeiksi. Makuuparret kolataan ja kuivitetään 1–2 kertaa päivässä, mikä voi riittää. Pihatoissa kannattaa pyrkiä koneellistamaan kaikkien makuuparsien kuivitus ja puhdistus. Tästä on saatu hyviä kokemuksia myös pihatoissa, joissa on automaattilypsy.

VASTAPOIKINEIDEN OSASTOT VIELÄ HARVINAISIA

Pian poikivat eläimet siirretään poikimatiilaan yleensä ”yli kaksi päivää” ennen poikimista, mutta muutamilla tiloilla ne siirretään vasta lähempänä poikimista. Tarkkaa kotimaista suositusta ei löydy, mutta ulkomainen suositus on välttää eläinten siirtoja viikkoa lähempänä poikimista. Enemmistöllä tiloista siirretään taas vähintään kaksi eläintä kerralla.

Enemmistöllä on käytössä ryhmäpoikimakarsina, joita suositellaan. Poikimassa oleva tulisi kuitenkin eristää muista. Poikiva nauta eristäytyy myös luonnossa. Eristämisellä turvataan mahdollinen poikimisen avustaminen sekä poikimispaikan hygienian ja varmistetaan vasikan ternimaidon saanti. Osalla tiloista on tapana antaa vasikalle vasta-aineiltaan mitattua ja pakkasesta sulatettua ternimaitoa.

Vastapoikineen terveyttä seurataan havainnoimalla, lypsyrobotin tiedoista, lettupannutestillä ja lämpöä mittaamalla, kuten suositellaan. Lehmä viettää poikimakarsinassa 0,5–yli 2 vuorokautta. Tarkkaa suositusta ei juuri tähän vaiheeseen löydy ja aika on riippuvainen poikineen jatkosijoituspaikasta. Minimissään vastapoikine tulisi pitää erillään muista lypsävistä ”pari päivää”, jotta sen terveydentilasta ehditään kohtuudella varmistua. Vastapoikineet kannattaa vielä merkitä aktiivista seurantaa varten.

Poikineet siirretään useimmilla tiloilla lypsyssä olevien lehmien joukkoon, mutta kolmella tilalla vastapoikineiden omaan osastoon. Suositus on pitää vastapoikineet omissa osastossaan (lypsyrobotilla takakierrossa) erityistarkkailussa noin kaksi viikkoa. Niiden osastoon suositellaan erityisen huolellista puhtaanapitoa.

TÖNMENEKISSÄ VAIHTELUA

TTS:n tilakyselyssä selvitettiin erikseen umpilehmien ja ”poikimakarsinassa olevien lehmien ja hiehojen” päivittäisen hoidon työnmenekki henkilöminuutteina päivää ja työtehtävää kohti. Aiemmin on todettu, että kyselyllä kerätyt ja paikan päällä mitatut rutiinitöiden työnmenekit vastaavat melko hyvin toisiaan.

Harvemmin kuin päivittäin toistuvien töiden menekki pyydettiin jyvittämään päivää kohti. Esimerkiksi umpilehmien seosrehuseos saatetaan valmistaa joka toinen päivä, poikimisten välillä voi kulua päiviä ja kuiviketta saatetaan tuoda parsien pääpuoleen noin kerran viikossa.

Tulokset ovat parhaiten yleistettävissä noin 100–200 lehmän pihattotiloille, joilla on automaattilypsy taka-

Umpilehmät tarvitsevat leveät makuuparret. Umpilehmien osasto voidaan sijoittaa myös toiseen rakennukseen pihapiirissä.

kierrolla, täydennetty seosrehuruokinta ja käsityövaltainen puhtaanapito eli makuuparsien kolaus ja kuivitus.

Umpilehmien päivittäisessä hoidossa suhteellisesti eniten aikaa, lähes kolme neljäsosaa työajasta, kuluu makuuparsien puhtaanapitoon ja eläinten ruokintaan. Loppuosa ajasta jakautuu umpilehmien siirtojen ja tarkkailun kesken. Poikivien eläinten päivittäisessä hoidossa suhteellisesti eniten aikaa kuluu lypsyyn, puhtaanapitoon, tarkkailuun ja ruokintaan. Loppuosa työajasta jakautuu siirtojen ja poikimisessa avustamisen kesken.

Tulosten mukaan umpilehmien sekä poikivien eläinten päivittäisen hoidon työnmenekki on yhteensä keskimäärin 0,6 minuuttia lehmää ja päivää kohti. Lehmällä tarkoitetaan tässä tilan kokonaislehmämäärää, joka on havainnollinen ja helposti muistettava luku. Tämä tarkoittaa sadan lehmän karjassa päivittäin noin 60 minuut-

tia huolellisuutta vaativaa työtä. Työnmenekki jakautuu edellä mainittujen eläinryhmien kesken keskimäärin lähes tasan (47 % vs. 53 %).

Aineisto antaa viitteitä siitä, että alle sadan lehmän karjassa työnmenekki voi olla edellä mainittua suurempi ja yli sadan lehmän karjassa alempi. Tämä voi johtua esimerkiksi eri työtehtävien aloittelu- ja lopeteltutöiden jakautumisesta pienemmälle tai suuremmalle eläinmäärälle.

Työnmenekki voi vaihdella myös samalla tilalla eri päivinä: esimerkiksi poikimisen avustaminen tai ensikon opetus lypsyille voi toisinaan vaatia runsaasti aikaa. Työnmenekkitiedot liitetään TTS Manager -maatilan työmäärän laskentaohjelman uusimpaan versioon, joka ilmestyy kuluvan vuoden keväällä. •

Kannattaa tutkia mahdollisuuksia sijoittaa umpilehmät toiseen rakennukseen pihapiirissä.